

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

25. OKTOOBRI 1928. A.

Nr. 16

KUUES AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: H. Avikson.

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi	1 lhk. Kr. 30.—, 1/2 lhk. Kr. 5.—,
Pooles aastas " 2.50	uul. Nr. 12.	1/4 lhk. Kr. 8.—, 1/8 lhk. Kr. 4.—
Üksik number " —.25	Telefon Nr. 4—72.	Omavalitsustele 30% hinna-
1923 aastak. " —.50	Jooksev arve: Eesti Panga Tal-	alandust.
1924 " " " 3.—	linna osakond Nr. 609.	Dokumentide kaotamise kuu-
1925, 1926 ja 1927a.ä " 5.—		lutused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Teine Eesti omavalitsustegelaste kongress 10. ja 11. novembril 1928 a. Tallinnas	Lhk. 243
Teisest omavalitsustegelaste kongressist osa- võtjatele	" 244
Teise omavalitsustegelaste kongressi kodu- kord	" 245
Teise omavalitsustegelaste kongressi refe- raatide põhimõtted	" 246
(H. Lauri, M. Juhkam, O. Suursööt, K. Pajos, R. Kuris, A. Kohver, J. Jans, E. Maddison, H. Raid, F. Mikkelsaar, E. Rosenberg).	
Omapärane paragrahv.	" 253
Põllumajandusliku raamatupidamise korral- damisest	" 254
Proportsionaalse valimise viisi vastu	" 255
E. M. Liidu ja omavalitsuste tegevusest	" 255
Riigikohtu seletused	" 259
Küsimused ja vastused	" 260
Kirjandusest	" 260
Kuulutused	" 242

Neid maa- ja vallavalitsusi,

kes soovivad oma esitajate läbi II. omavalitsustegelaste kongressist 10. ja 11. novembril s. a. osavõtta ja kes maa- ja vallavalitsustele kätte saadetud ringkirjades kongressile ülesandmise tähtaega, 20. oktoobrit, silmas ei pidanud, palub kongressiga seotud eeltööde tegemise võimaldamiseks ülesandmised viivitamata ära saata

Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Härrad vallasekretärid!

Heade tunnistustega, keskkooli (kommertsgümnn.) haridusega

õppinud abi vajab kohta.

Kirjad ühes tingimistega saata: Sürgavere p.-ag. Sürgavere vallam.

Karl Mikk.

Sundnormide kogu

maaomavalitsuste (maa-, valla- ja alevi omav.) kohta

ei tohi ühegi omavalitsustegelase laualt puududa.

Tellimise aadress:

E. Maaomavalitsuste Liit
Tallinn.

Ünnetus käib inimesi mööda —

sellepärast hoidke, et tema Teid ootamata ei taba. — Seda teha võimaldab Teile

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“,

kes teostab:

tulekinnitusi, elukinnitusi ja rahekinnitusi.

Seltsi põhi- ja tagavara kapitaalid üle 270.000 krooni.

Soodsad kinnitustingimised. — Kõik kasu rahvale tagasi.

————— Seltsi juhatus: TARTUS, Lihaturg 7. —————

Omavalitsused, võtke osa Seltsi tegevusest nii aktsiate omandamise, kui ka varanduste „Oma“ seltsis kinnitamisega.

Iga omavalitsustegelane, kes ajakõrgusel tahab seista, loeb maaomavalitsuste häälekandjat

„MAAOMAVALITSUS“.

Käesoleva aasta numbrid aasta algust ehk 1. juulist on veel saada. Tellimisi peale talituse võtab vastu iga V. R. postkontor. Hinnad lehe peas.

Teine Eesti omavalitsustegelaste kongress

10. ja 11. novembril 1928 a. Tallinnas.

Päevakord:

10. novembril kell $\frac{1}{2}$ 12 lõuna „Estonia“ sinises saalis üldkoosolek.

1. Avamine.
2. Kongressi juhatuse valimine,
3. Mandaat-komisjoni valimine ja selle aruanne,
4. Kongressi kodukorra kinnitamine.
5. Aruanne esimese Eesti omavalitsustegelaste kongressi otsuste teostamise üle, — referendid:

H. Avikson — E Maaomavalitsuste Liidu sekretär,

A. Uesson — Tallinna linnaeape ja E. Linnade Liidu esimees.

10. novembril kell 4 p. l. sealsamas üldkoosolek.

6. Omavalitsuste praegune seisukord, nende tulud ja kohustused, — referendid:
 - F. Suit* — Võru linnaeape,
 - H. Lauri* — Viljandi maavalitsuse ja E. Maaomav. Liidu esimees,
 - M. Juhkam* — Riigikogu sekretär,
 - O. Suursööt* — Kinnitusseltsi „Maja“ direktor.
7. Hoolekande seaduse teostamine ja selle muutmise põhimõtted, referendid:
 - K. Pajos* — Viru maavalitsuse abiesimees,
 - A. Luik*.

11. novembril kell 9 hommiku sealsamas maaomavalitsuste sektsiooni koosolek.

8. Maaomavalitsuste maade küsimus, — referent *R. Kuris* — Harju maavalitsuse esimees,
9. Meie maaomavalitsuste ümberkorraldamise sihid ja nende tulevane konstruktsion, — referendid:
 - a) Maaomav. ümberkorraldamise vajaduse põhjused ja kavad — *A. Kohver* — Võru maavalitsuse esimees,
 - b) Demokraatlikud Eesti maaomavalitsused puhastustules — *J. Jans* — Tartu maavolikogu esimees,
 - c) Omavalitsuse korraldus — *E. Maddison* — Siseministeeriumi peasekretär,
 - d) Vallaomavalitsuste ümberkorraldamise kava — *H. Raid* — Uue-Vändra vallasekretär.

11. novembril kell 4 p. l. sealsamas maaomavalitsuste sektsiooni koosolek.

10. Hariduspoliitika sihtjooned, — referendid:

F. Mikkelsaar — haridusministri abi.

E. Rosenberg — Viru maavalitsuse haridusosakonna juhataja.

11. novembril kell 6 õhtu sealsamas üldkoosolek.

11. Resolutsioonide vastuvõtmine,

12. Kongressi lõpetamine.

Märkused päevakorra juurde:

1. Sissekäik kongressi koosoleku saali „Estonia“ puiestee poolt aia kaudu.
2. Kongressi päevapildistamine on 10. novembril esimese üldkoosoleku ajal.
3. 10. novembril õhtu peale koosolekut on „Estonias“ kongressist osavõtjate ühine koosviibimine,

Eesti Maaomavalitsuste Liit
Eesti Linnade Liit.

Teisest omavalitsustegelaste kongressist osavõtjatele.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatus teatab käesolevaga kõigile omavalitsustegelaste kongressist osavõtjatele, et kongressil hääleõiguse saamiseks tuleb kongressile ilmudes mandaat (volikiri) kaasavõtta ja see kongressi büroos liikmekaarti vastu vahetada. Vallaomavalitsuste esindajate volitustel tuleb äratähendada, kes vallaesindajaks valitud, maavalitsuse liigete, maavolikogu juhatuse liigete ja revisjoni-komisjoni esimehe mandaatides peab tähendatud olema osavõtja amet omavalitsuses ehk volikogus. Need E. Maaomaval. Liidu nõukogu liikmed, kes Liidu nõukogu liikmetena soovivad kongressist osavõtta, saavad mandaadid Liidu büroost 9. nov. ehk 10. nov. hommikul.

Kongressi büroo „Estonias“ sinise saali kõrval on mandaatide vastuvõtmiseks ja kongressi liikmekaartide väljaandmiseks avatud 10. nov. kella $\frac{1}{2}$ 10 homm.

E. Maaomaval. Liidu juhatus.

Teise omavalitsustegelaste kongressi kodukord.

§ 1.

Teine omavalitsustegelaste kongress valib omale juhatuse, mis koos seisab kaheksast juhatajast ja kaheksast sekretärist.

Juhatus on otsusevõimeline üheksa liikme koos olekul.

§ 2.

Kongress loetakse otsuse võimuliseks tema enese otsuse järele.

§ 3.

Koosoleku algul määrab kongress ära, missuguses järjekorras päevakorra punktisi läbi arutada.

Punktide järjekorra äramääramise asjus tehtavate ettepanekute kohta antakse iga ettepaneku puhul sõna ühele kõnelejale poolt, teisele vastu ja mitte üle kolme minuti.

Märkus: Ühte päevakorra punktide ülevõtmise otsustab juhatus.

§ 4.

Kongress võib päevakorra kiiremaks läbivaatamiseks sektiioonidesse jaguneda. Sektsioonid töötavad üldkoosoleku korras, kuid nende poolt vastuvõetud resolutsioonid kuuluvad üldkoosoleku kinnitamisele. Sektsiooni juhatusse kuuluvad kongressi juhatuse liikmed sektiiooni kuuluvatest omavalitsustest.

§ 5.

Kongressist osavõtja, kes päevakorral oleva küsimuse kohta sõna soovib, teatab sellest koosoleku juhatajale kas suusõnal või kirjalikult.

Koosoleku juhataja annab kõnelejale sõna selles järjekorras, nagu juhatuse poolt üles on kirjutatud ja mitte kauemaks ajaks kui 15-ks minutiks, kus juures kongressil õigus on kõne aega piirata.

Juhatajal on õigus peale kõnelejale tehtud ühe märkuse temalt sõnaõigust ära võtta, kui see käsitavast aimest kõrvale kaldub.

Terveks kongressi ajaks sõnaõiguse äravõtmise otsustab kongress.

Referendil on õigus väljaspool järjekorda sõna saada.

Koosoleku juhataja võib harilikus korras sõna küsida, kuid tema kõne ajal peab teine juhatajast koosolekut juhtima.

Esimesena saab sõna referent.

Juhatajal on õigus erakorralistel juhtumistel vaheaega määrata.

§ 6.

Läbirääkimised teatud päevakorra punktide üle lõpetatakse, kui enam kõnelejaid ei ole, või kui koosolek vastava otsuse teeb.

Pärast läbirääkimiste lõpetamist antakse referendile lõpu sõna.

§ 7.

Kõik resolutsioonid ja parandused nende juurde, mis päevakorra punktide kohta tehakse, peavad juhatajale kirjalikult ära antama.

Ettepanekud lähevad enne hääletamist kongressi ehk sektiiooni juhatusele ettepanekule ühtlustamiseks ja redigeerimiseks. Kongressi juhatuse ühine koosolek redigeerib nad üldkoosolekule esitamiseks.

§ 8.

Üldiselt paneb juhataja ettepanekud selles järjekorras hääletusele, nagu nad tehtud. Ettepanekud aga, mille vastuvõtmine teiste ettepanekute hääletamise ülearuseks teeb, või mis oma ulatuse poolest teistest kaugemale lähevad, hääletatakse kõige enne.

Ettepanekuid võib ka üksikute osade viisi hääletada.

§ 9.

Hääletamine sünnib avalikult käte ülestõstmisega. Hääletamise tagajärjed teeb kindlaks juhatus.

§ 10.

Koosoleku korra ja hääletamise kohta saab sõna väljaspool järjekorda.

Neil kordadel antakse teatud ettepaneku kohta sõna ainult ühele poolt ja teisele vastu. Peale selle pannakse ettepanek hääletusele. Hääletamise motiivide avaldamiseks võib üks ja seesama osavõtja ühe ja sellesama hääletamise puhul ainult ühe korra enne hääletamist sõna saada ja mitte üle kolme minuti.

Sõna erakorraliseks teadaandeks võib tarvitada mitte üle 15 min., kus juures juhatajal teadaande sisu enne peab teada olema.

Sõna isiklikus küsimuses saab pärast selle päevakorra punkti lõpetamist, mille arutamise ajal sarnast soovi avaldati. Kõnelemiseks antakse sel puhul 5 minutit ja ainult üks kord.

Faktilisi õiendusi võib teha kõne lõpul.

§ 11.

Enne hääletamist avaldab koosoleku juhataja kõik ettepanekud.

Hääletamist toimetab juhataja järgmiselt:

On ainult üks ettepanek, siis loeb ta hääli „poolt“ kui ka „vastu“ ja tunnistab ettepaneku vastuvõetuks, kui see hääli „poolt“ rohkem sai kui „vastu“.

On mitu ettepanekut, siis hääletab ta kõik ettepanekud ainult poolt ja tunnistab selle ettepaneku vastuvõetuks, mis kõige suurema ja absoluutsema enamuse sai.

Märkus: Nähtava ülekaalu juures hääli ei loeta.

§ 12.

Kongressi protokoll kirjutatakse alla vähemalt 9 kongressi juhatuse liikme poolt.

Teise omavalitsustegelaste kongressi referaatide põhimõtted.

Omavalitsuste praegune seisukord, nende tulud ja kohustused.

Maa- ja vallaomavalitsuste praegune seisukord.

H. LAURI.

Kui vaadelda maa- ja vallaomavalitsuste praegust seisukorda nende majanduslisest ja õiguslisest seisukohast, siis tuleb praeguse seisukorra hindamiseks äramärkida:

1. Omavalitsuste seadused, mis nende õigused, ülesanded ja võimupiirid ära määra, puuduvad veel.

2. Omavalitsuste maksuseadus, mis nende tegevuse kindlustaks, puudub ikka veel. Selle tagajärjel on maavalitsuste rahaline seisukord raske, ebamäärane. Maavalitsuste tuludest moodustuvad toetused: 1923. a. 41,3, 1924. a. 44,4, 1925. a. 46, 1926. a. 47,2, 1927/8. a. 52,7 ja 1928/9. a. 46,4% kuna maksud väljateevad ainult: 1923. a. 38,3, 1924. a. 34,9, 1925. a. 36,2, 1926. a. 31,6, 1927/8. a. 31 ja 1928/9. a. 34,5%. Siiski ei ole ka toetused kõiki puudujääke katnud, vaid laenuid tõusevad aast-aastalt. 1924—26. a. oli maaval. puudujääke 36 miljoni marka, 1927. a. 20 milj. ja 1928. a. üle 12 milj. marka.

Valdade kohta üleriiklisi kokkuvõtteid andmete puudusel teha ei saa. Olemas olevate andmete järele on valdadel küll tulu % maksudest tõusnud — 1924. a. 63%, 1925. a. 76% ja 1926. a. 79%, kuid see tõus on sündinud peaaeglikult isiku- ja maademaksu arvel. Näiteks oli isikumaks Harjumaa valdades 1924. a. 5.940 tuhat marka, 1926. a. 18.780 tuhat, Pärnumaal 1924. a. 4.347 tuhat, 1926. a. 16.054 tuh., Valgamaal 1924. a. 1.725 tuh., 1926. a. 6.137 tuh., Virumaal 1924. a. 10.307 tuh., 1926. a. 20.642 tuh. marka. Kinnisvaramaks valla heaks lisa maksu abil on kahekordseks tõusnud.

3. Sellise seisukorra peale vaatamata pannakse seadusega uusi rahalisi kohustusi omaval. peale, tulused näitamata, mille tagajärjel kulu eelarved tuntavalt tõusevad, Maavalitsustel näiteks 1923. a. 307.566 tuh. marga pealt 1928/9. a. 455.892 tuh. marga peale, s. o. üle 50%.

4. Veel rohkem, vähendatakse omaval. tulusid. Valdade piiritustsheki asemaks

jäeti riigi eelarvest käesoleval aastal välja. Maavalitsused on trahteri maksu kas täiesti või suuremal hulgal kaotanud uue alkoholi müügi seaduse tagajärjel. Ka teede kapitali maks trahteri äritunnistuste pealt on kaotsi läinud.

5. Uued kavad omavalitsuste tulude vähendamiseks ootavad teostamist, nimelt lõbustusmaksu, automaksu, tulumaksu, jahilubade maksu kaotamise või vähendamise näol.

6. Tulude vähendamise kõrval võetakse valdadelt nende kinnisvarad ja kohustakse neid oma maade ja hoonete eest renti maksta. Need on maaseaduse põhjal võõrandatavad valla nime peale kinnistamata kinnisvarad. Popsiseadusega võetakse ka valla nimele kinnistatud talusid.

7. Tagasikiskumist ja omaval. õiguste vähendamist tõendavad:

a) Hariduse alal tahetakse teha õppejõude uue palgaseadusega õpetajad riigi ametnikkudeks, makstes palka riigi poolt kuna omavalit. poolt asutatud keskkooli suletakse;

b) Administratiiv alal pannakse politsei ülemaid ametisse, ilma maaomaval. arvamise küsimata, uute teede ja sildade ehituse alal on maavalitsused pandud peale seaduslike järelevalve veel politsei järelevalve alla konstaablite kaudu, valdades pandi uus raamatupidamise viis maksta ministeeriumi liigvõimuga, valdadelt nõuti asjatuid maksjate nimekirju ja nüüd püütakse eluvõõra kassa korra arvel isegi vallavalitsuse kassa dokumendid kätte saada, püüdes lõhkuda nende juriidilist iseseisvust;

c) Teede alal on uute teede ja sildade ehituse asjus maavalitsused ettevõtja seisukohal;

d) Hoolekande alal pandi maksta sundlikke norme, mille täitmiseks tulud puuduvad.

8. Neis tingimustes on elatud äärmise kokkuhoiu, laenude ja koosseisude vähendamise tagajärjel. Ülesehitav ja põhjalik töö on kannatanud.

9. Omavalitsuste toetamise ja neile tegevuse võimaluste loomise asemel majandus-

lisest ja õiguslisest küljest on nende ja omavalitsustegelaste kohta mõnitusi kuuldavale tulnud ja omavalitsusi kujutatud kui kõige kallimaid, kahjulikumaid ja otsarbetumaid asutusi, kuigi arvud teist keelt kõnelevad.

Omavalitsuste maksud ja kohustused.

M. JUHKAM.

Võttes lähtekohaks esimesel Eesti omavalitsustegelaste kongressil 24.—26. okt. 1924 a. ja linnade päeval 13.—14. nov. 1926 a. aine kohta käivad referaadid ja vastuvõetud resolutsioonid, tuleb jõuda paratamata otsusele, et meie omavalitsuste rahaline seisukord on endiselt äärmiselt raske. Seisame selles küsimuses täitsa surnud punktil. Pea iga valitsus lubab omas deklaratsioonis „kindlustada omavalitsuste majanduslikke aluseid“, ehk „kindlustada tarvilised sissetulekud, et omavalitsused suudaksid oma ülesandeid ja majanduslikke kohustusi täita“. Tõeliselt pole aga jõutud sõnadest sammugi kaugemale ja sisuta sõnad, mida ükski ministeerium ei võta tõsiselt, hakkavad tunduma piinlikkudena. Äärmiselt iseloomustav on, et kui omavalitsustegelaste sulest on ilmunud ajakirjanduses ja omavalitsuste kuukirjades omavalitsuste rahalise seisukorra kohta rida arvudega põhjendatud kirjutusi, ei ole ainet nimetamiseväärset käsitanud ükski minister või valitsuse esitaja. Näib, et ükski komisjon või valitsuse esitaja pole küsimust kordagi põhjalikult uurinud, vähemalt kunagi pole sellest midagi kuulda olnud, — asi mida ettekujutada mujal Euroopas raske. Ja seni, kui seda pole tehtud, seni on suur osa kirjutusi ja kõnesid omavalitsuste laiutamisest labane demagogia ja mitte midagi muud.

Aastasadade pikkune kultuurajalugu on näidanud, et riiklises elus on teatud liik ülesandeid, mida suudavad täita omavalitsused paremini, kui valitsuse ametnikud. Igal vallal, maakonnal või linnal on oma vajadused. Ajal, kus ühes kohas ehitatakse koolimaja, tuleb teises kohas sillutada teed ehk tänavat või kulutada summe valgustusvõrgu soetamiseks. On sellest kellegil kahju, kui kohalised inimesed otsustavad ise, mis neil kõige pealt vaja? Ehitakse ju nii koolimaja kui vanadekodu selleks, et kõigil oleks valgema ja soema. Linna puieestik rikastab ühiskonda samuti kui ajakohane vallamaja või maakonna loomakliinik. Kogusummas saame nii omavalit-

suste rea aastate sipelga tööst hulga uusi kultuurväärtusi. Nii meie maa kui linnad on heakorra olude mõttes Öhtu Euroopast ja Skandinaaviast lõpmata kaugele maha jäänud. Öeldagu, palju on meil näit. korralikke vallamaju, mis vastavad tervishoiu nõuetele, ja aitaksid ümbruskonna ilutunneta natukenegi arendada? Peame valitsusele selge sõnaga ütleva, et kui tema omavalitsuste maksupoliitika ei muutu, läheme meie vastu hääbumisele. Oleme juba praegu nii kaugel, et eurooplast on sagedasti piinlik Tallinnast välja viia.

Mitte ainult, et omavalitsuste majanduslikke olusid pole katsutudki kindlustada, vaid neid nõrgendatakse järjekindlalt. Et mitte minna kaugemale, tuleb tähendada ainult, et just praegu tahetakse omavalitsustelt võtta: autode maks, lõbustusmaks ja suur osa tulumaksust, ilma et kusagil kindlasti midagi öeldaks, kas ja mis asemele anda tahetakse. Halba lõbustusmaksu ei leinaks keegi taga, kui oleks midagi paremat.

On vastuvaidlemata tõsiasi, et osa kõrgemast bürokraatiast on omavalitsuste vastu varjamata vaenulik. Seda ei tule seletada mitte ainult nende ilmavaate ja hingelaadiga, vaid veel rohkem asjaoluga, et sõnades vähemalt tahetakse ametkondi kokku tõmmata. Ja sarnastel tingimistel tunduks väikese päästerõngana iga ülesanne, mida saaks kiskuda omavalitsuste käest ametkondade kätte. Ikka ja ikka tõlgitsetakse sagedasti puudulikke omavalitsuste seadusi kitsendavalt, ikka katsutakse „kinnitada“ ja „ettekirjutada“. Sagedasti hoolitakse vähe ka seaduse selgest tahtest ja senistest traditsioonidest. Vaen omavalitsuste vastu on saanud koguni hea tooni tunnuseks ja karjeeri tegemise abinõuks. Ja et sarnased voolud valitsevad ametkondades juba rohkem kui ühe aasta, sellepärast seisame ka omavalitsuste sissetulekute asjus paremal juhusel surnud punktil — halvemal — sammume tagasi.

Et tänapäeva omavalitsuse poliitika raskuse keskpunkt peitub sissetulekute küsimuses, seda teab juba igaüks. Järjekindlalt on siit kaudu omavalitsusi halvata kõige kergem. Mõnel pool mõeldakse koguni väljasuretada.

Kuid ma pean ütleva: talitades nii ei olda järjekindel. Kui tuldaks ja katsutaks teha ka meil omavalitsustega seda, mis tehti Leedus näit., siis on see seisukoht. Seni aga kui omavalitsused peavad kandma suuri kohustusi ja on maa ja rahva ees suurel määral vastutavad, seni on neil

õigus nõuda ka vastavaid sissetulekuid. Muidu kannatab praeguse ebamäärase olukorra all rahva kultuuriline areng.

Et aga meie maad suudetakse tarvilise kiirusega edasi viia ainult Tallinnast, arvan, et ei leidu inimesi, kes seda usuksid. Ja kui seda katset tehtaks — järgneks suur pettumus kindlasti ja õige pea. Juba praegu saab kodanik Tallinna vahet sõites küllalt vintsutada. Mis veel siis, kui uued tuhanded ministriumides peaksid vastu võtmist ootama?

Kas on vähe kõneldud sellest, et maaomavalitsuste sissetulekute näit. teevad välja dotatsioonid umbes poole, et kõik omavalitsused kulutavad väga suuri % oma eelarvetest hariduse peale, et omavalitsuste eelarved on nii koormatud, et neile ei saa peale panna uusi kohustusi ilma uute tuludeta, — aga tagajärjed?

Vabariigi Valitsuse viimane erakordne teadaanne loeb üles Riigikogule esitatud või esitatavaid seaduse eelnõusid, mille hulgas on ka passiseadus ja teised, millest ei tunne puudust õieti keegi, aga seadusest, mida on nõutud ja ka mitmed ja mitmed korrad kindlasti lubatud, omavalitsuste maksuseadusest, ei lausuta sõnagi.

Veel aastat paar-kolm tagasi võis kuidagi kõnelda sellest, et omavalitsuste sissetulekute ja väljaminekute kohta puuduvad tarvilised andmed ja ülevaade. Viimastel aastatel on aga statistika keskbüroo ja omavalitsuste häälekandjad avaldanud sel alal andmeid, mis peaksid olema küllaldased. Ei puudu ka ettepanekud omavalitsuste sissetulekute suurendamiseks

Oleks vast ülearune nende andmete juures siin pikemalt peatuda; meie oma puuduseid tunneme ja kes neid tunda tahab, see teab, kust andmeid leida.

Kõike eeltoodud arvesse võttes tuleb meil jõuda otsusele, et Vabariigi Valitsuse lubadused kindlustada omavalitsustele tarvilikud sissetulekud nende ülesannete täitmiseks ja majanduslike kohustuste kandmiseks on seni teostamata. Omavalitsuste ääretu raske rahaline seisukord on viinud need hääbumisele, mis maa ja rahva kultuurilist arenemist suuresti takistab.

Omavalitsuste maksud ja kohustused.

O. SUURSÖÖT.

1. Omavalitsuse ülesanded.

Algul õige piiratud, kasvasid omavalitsuse ülesanded õige kiirelt, sedamööda kuidas riik ikka enam ja enam rahvariigi põhimõttele lähenes. Omavalitsuste ülesannete kogu arenemisega muutus ka omavalitsuste vorm mitmekesiseks: linnad, vallad kreisid, alevid, mõisad, kloostrid, kirikud, tööstus-kaubandus- ja põllutöökojad ning käsitöö tsunftid (Handverkskammern).

Vahe viimaste ja esimeste vahel: omavalitsus valitsuse võimu teostaja kohapeal ja omavalitsuses teatud kihi või klassi ehk teatud kodanikkude gruppi huvide kaitsja, kuigi sealjuures ka riiklisi ülesandeid täidavad.

2. Ülesannetest tingitud väljaminekud ja nende „kate“.

Tulude soetamine naturaalsel ja rahalistel kohustuste näol, vastavalt vajadustele ja omavalitsuse vormile.

3. Naturaalsed kohustused linnas ja maal.

4. Rahalised kohustused — maksud.

Algelised ülesanded ja lihtne maksusüsteem: otsekohesed maksud omavalitsuse piirides olevatelt varandustelt ja kodanikudelt, sellest kujunes välja pea kõikides riikides ühtlane finantspoliitiline põhimõte: kaudsed maksud riigile, otsekohesed omavalitsustele.

Selle mõtte purunemine ilmasõjas ja sellele järgnevatel rahutuste ja suurtel murrangute aegadel majandus ja finantspoliitikas ning ilma katteta ülesannete kuhjenemisel omavalitsuste peale.

5. Kokkuvõttes peame soovima, et normaalne olukord omavalitsuste kohustuste ja maksude alal nii pea kui võimalik jälle maksma saaks pandud ja et kõik naturaalkohustused, mille ärakaotamine võimalik, saaks tõesti kõrvale heidetud, sest nende puudumine on üheks kõrge kultuuriga riigi tunnusemärgiks.

Hoolekandeseaduse teostamine ja selle muutmise põhimõtted.

K. PAJOS.

A. Ülevaade omavalitsuste kohustest hoolekandeseaduse teostamisel.

1. 19. juunil 1925 a. maksmapandud

sunduslik hoolekand on palju kallim kui vabatahtlik hoolekand. Eriti teeb meie hoolekande kalliks see, et on laialised võimalused hoolealuseks saamiseks. Iga

60 aastane kodanik tunnistatakse raugaks. Hoolekande seadus demoraliseerib: ei hoolitseta mustapäevade eest. Seadus näeb oma §§ 44, 98, 86 ette abinorme, mida iga hoolealuste ülevalpidaja kodanik omaks tunnistada ei saa. Kindlaks määratud ja määratavad abiandmise normid ning hoolealuseks saamise avarad võimalused tõstavad hoogsalt hoolealuste arvu. 2¹/₂ a. jooksul on see 60 prot. tõusnud. Kõiki hoolealuseid on 4,3 prot. kodanikkude üldarvust.

2. Normide tõus ja hoolealuste arvu kasvamine teeb hoolekande kulud suuremaks, kui rahva kandejõud seda lubab. Hoolekande kava järele, hoolealuste arvu kasvamist mitte ettenähes, tõuseks riigi ja omaval. hoolekande kulud ligi 600 miljoni krooni peale aastas. Käesoleval aastal jääb juba riigil ja omavalitsustel katmata ligi 2 miljoni krooni hoolekande kuludest. Erakorralised kulud nõuavad peale selle seitsme aasta jooksul iga aasta 430.829 krooni. Seda praeguse hoolealuste hulga juures. Et see aga kiiresti tõuseb, tulevad tegelikud kulud märksa suuremad.

3. Hoolekande kulude tõus teeb hoolekande alal riigi eelarve kokkuseadmisel raskesti. 26. märtsi 1926 a. H. S. muutmise seadus lubab hoolekande seadusega riigi peale pandud ülesandeid omavalitsuste pealt ära võtta ainult Riigikogu poolt lubatud piirides. Omavalitsuste krediite ei saa praeguste sissetulekute juures hoolekande alal tõsta. Omaval. ootavad hoolekande kavade täitmiseks riigilt toetust ajal, millal

riik ise ei jõua seadusega tema peale pandud kohustusi hoolekande alal täita, vaid need omavalitsuste peale on jätnud.

4. Sarnane seisukord on võiamtu. Hoolekande seadus tuleb sarnaselt muuta, et riik ja omavalitsused selles ettenähtud kohustusi suudaks täita.

B. Hoolekande seaduse muutmise põhimõtted.

1. Hoolekande korralduse sihiks peaks olema seda odavamaks teha ja hoolealustele võimaldada jõukohase töömuretsemisega äraelamist kodukohas.

2. Abiandmise normid, kui nad kindlaks määratakse, peavad sedavõrd paenduvad ja liikide järele kokkuseatud olema, et neid, abivajadust arvesse võttes, seisu korra järele kohaldada saab.

3. Hoolealuste arvu piiramiseks ei peaks abiandmise vajadus tingitud olema isiku vanadusest (§ 93 — 60 aastat), vaid isiku seisukorrast. Teiseks tuleks selleks samaks otstarbeks nende sunduslik töömaija paigutamine maksma panna, kes laiskuse, hooletuse või kangekaelsuse pärast oma perekonna eest ei hoolitse, ehk õigus anda nende teenistusele keeldu peale panna ehk neid kulusid varandusest sissenõuda.

4. Riik peaks oma ülesanded hoolekande alal omavalitsuste pealt äravõtma.

5. Palju sekeldusi teeb § 19 järele kindlaks tegemine, missugune omavalitsus on kohustatud hoolekande kulud kandma. Isikud, kelle alalist elukohta võimata selgeks teha, peaks § 51 kohaselt riigi hooldamisele langema.

Maaomavalitsuste maade küsimus.

R. KURIS.

Omavalitsuste maapoliitika ei ole veel selget kuju omandanud, vaid püsinud seni ainult otsimiste ja kavade ajajärgus. Sellepärast oleks maaomavalitsuste tänapäeva ülesanne tulevase omavalitsuse maapoliitika sihtjooni ülesseada ja kindlakujuliselt väljendada üleriiklikel kongressil. Juba vanemad ja väljakujunenud on valdade maad, mis kuni 1917 aastani vallaomavalitsuse nimele kreposteeritud. Neid maid on Eestis praegu 863 üksust, milles 5.569 dessatiini, mille väärtus oleks ühes hoonetega, kui endist vene rubla arvata turu hinna keskmiselt á 200 senti, 347 miljoni senti. Sellele tuleks juure arvates veel maad, mis Eesti Vabariigi aega on kinnistud valdade nimele, saame umbes 400 miljoni eest varandusi.

Valdadel oli 31. dets. 1927 a. maid, mis maaseadusega riigistatud, kuid sisuliselt vallale kuuluvad, 579 üksust, milles ümarduselt 4 400 dessatiini. Kõik need maad on peamiselt endiste mõisapidajate poolt valdadele kingitud ja valdade kasutamisel olnud pikemat aega, kuid nende maade kinkimise kohta puuduvad dokumendid, kuigi Balti eraseaduse kohaselt nemad oleks võinud kuuluda valdadele, kes neid omanikkudena juba üle kümne aasta eelne maaseadust on kasutanud. Kolmas liik maid valdadel on maad, mis maaseaduse korras on neile peamiselt koolimaaks planeeritud. Neid maid on praegult 961 üksust, ümarguselt 10.500 dessatiini, mille eest vallad senini riigile renti on maksnud, kuigi need summad, ligemale 6 miljoni

senti, oleks hädavajaliselt kulunud valdade lagunevate koolimajade remondiks, sest uute majade ehitus on üldiselt raskest ülesannetest vallaomavalitsuses. Maavalitsuste käes olevad maad on peamiselt riigi rendimaad ja kasutatakse mitmesuguste riiklike ülesannete täitmiseks, nagu: hoolekande asutused, põllutöökoolid jne.

Meie maaomavalitsuste ümberkorraldamise sihid ja nende tulevane konstruktsioon.

Maavalitsuste ümberkorraldamise vajaduse põhjendused ja kavad.

A. KOHVER.

Maksva maaomavalitsuse korraldusega ei olda meil rahul. Maksva korra arvustajad ei ole seni suutnud sarnast korraldust soovitada, mis praegusest parem on.

Rahulolematuse põhjendused: riik on väike, ametkonde tuleks kokkutömmata, väiksed vallad on elujõuetud, maavolikogud on muutunud poliitilisteks parlamentideks, mispärast nad kaotada tuleks, tegelased vahelduvad erakondlistel kaalutlustel liig tihti, omavalitsustel aga liig palju iseseisvust.

Praegust korda ja soovitatavaid korde vaadeldes ning arvustades esikohal ülesseada eesmärk, kuhu riigi- ja omavalitsuste korralduses püüame.

Tsentralisatsioon ja detsentralisatsioon meil ja mujal, nende head ja vead. Maa- ja vallaomavalitsuste kaotamise ja uue üheastmelise maaomavalitsuse loomine annaks vastupidiseid tagajärke: omavalitsused jääks rahvale kättesaamatuks, nad oleks jõuetud oma suuremaid ülesandeid täitma ja tuleks selle juures siiski vast kallimad, kui praegused kaheastmelised. Tsaariaegne valitsemise aparaat oli, võrreldes praeguse maavalitsusega, ka kallim.

Praeguses korras paranduste tegemine viib enne sihile. Vallad elujõuliseks, laiendatud ja suurendatud võimupiiridega. Valimises isikuvalimine läbi viia, kas nii palju kandidaatide allakriipsutamisega kui volinikke ehk nii paljude valimisringide loomisega kui volinikke. Maavalitsuste kohuste üleviimine riigiametnikkude kätte annaks negatiivseid tagajärke ametnikkude hulga suurendamisega. Ka siin tuleks vast kokkutömmata väiksemate maakondade ühendamise abil, ajaloolisi piirid mitte puudutada. Maavolikogudes ei olegi erakonnad nii vaenujalal kui arvatakse: töötakse ühiselt ka seal, kus ühel rühmal

Linnaomavalitsustele aga on sarnased maad vastava seadusega tasuta antud.

Omavalitsuste maade poliitikas ei tohiks mitmesugust mõõdupuud olla ja omavalitsusel tuleb võimalus anda iseseisvalt enda maa majandust juhtida, mispärast kõik maaomavalitsuste käsutuses olevad maad tuleks tasuta vastavate omavalitsuste nimele ka kinnistada ühes nende päraldistega.

absoluutne enamus. Maakonna asjade üle nõupidamine ei olegi ju mingi pahe. Et pakutav maaülem paremini suudaks maa heaks valitseda, on küsitav, kuid kuidas jääks maaülem puhul linnaülemaga?

Ülistatud maa kandevaim on selle juures unustatud. Praegused valimised on väsitavad. Maa- ja vallavolikogude valimine tuleks korraga läbiviia, mida võimaldab praegune seadus. Valimised võiks sündida iga 4 aasta järele. Maavalitsuste liikmete arv alandada kolme peale.

Rahval on õigus nõuda, et vastavad isikud omavalitsustes terve seltskonna huvides plaanikindlalt tegutseksid.

Demokraatlikud Eesti maavalitsused puhastustules.

J. JANS.

1. Eesti demokraatlikud maaomavalitsused on seitsaastik, kui nad 1917 a. Vene Ajutise Valitsuse dekreediga ellu kutsuti, vahetpidamata oma olemasolu eest võitlema pidanud.

2. Kallaletung on sihitud olnud maaomavalitsuste demokraatliku iseloomu kaotamisele kitsa seisusliku ehk tsentraliseeritud valitsusvõimu esituste kasuks (tõendused: enamlaste ja Saksa okupatsiooni võimu korraldused, lõpuks viimase aja poliitiliste ringkondade avaldused kongressidel ja ajakirjanduses).

3. Küsimuse juriidiline külg: demokraatlike maaomavalitsuste kaotamine ja nende asemele mõnesuguse omavalitsusliku surrogaadi seadmine võib sündida põhiseaduse muutmise korras.

4. Küsimuse tegeline lahendamine toob enesega kaasa suure ümberkorraldamise, mis erakorraliselt (otstarbetut ja asjatut) jõudu ja kulu nõuab. Praegusel ajal ei ole veel selgusele jõutud, mis omavalitsuste asemele panna.

5. Maavalitsuste tõelised puudused:

a) maavalitsuste võimupiirkonna puudulik normeerimine seadusandluses, mis tegelise töö juures igasugu sekeldusi esile kutsub ja seega aega ning jõudu raiskab;

b) kõige selle juures vastolu suurte kohustuste ja vähete varaliste abinõude vahel;

6. Üldomavalitsuslised puudused:

a) igasuguste teoreetiliste ja praktiliste käsiraamatute puudumine omavalitsuse tegevuse alal, mis töötamise käsikaudu kobamiseks teeb;

b) kõige selle juures omavalitsuslise kutsehariduse puudumine;

c) demokraatlike korra valimisviisist tingitud võitlused kohtade pärast maavalitsuste ümbervalimiste puhul ja poliitiliste vastaste mahategemine, mis tihti õigustatud, kuid avalikkuse ees siiski maaomavalitsusi diskrediteerivad;

d) vilunud ja autoriteetliste juhtivate jõudude vähesus;

e) kõigist eelmistest selle teesi punktidest tingitud administratiivse aparadi raskepärusus;

7. Teesis nr. 5 ja 6 mainitud puudused annavad endid tingimata tunda ka omavalitsusliste surrogaatide (sihtühingute jne.) ellukutumise korral.

8. Demokraatlike maaomavalitsuste ärakaotamine antud tingimistel on sellepärast otstarbetu ettevõtte ja ainult poliitilise tagakiusamise avaldus. Demokraatlike maaomavalitsuste likvideerimisega muutub üldse meie Vabariigi õiguslik iseloom demokraatlike põhimõtete tühistamise sihis.

Omavalitsuste korraldus.

E. MADDISON.

I. Valitsemine koha peal peab arenema rahvariikluse sihis. — Rahvariiklus valitsemises on omavalitsus.

II. Omavalitsus, kui kohapealse valitsemise vorm või viis, peab olema elujõuline ning tugev.

III. See tugevus peaks väljenduma omavalitsuse sisemises konstruktsioonis ja tegevuses. Omavalitsus, kui üldriikliku valitsemise osa, peab kindlustama kohapealse rahva osavõttu valitsemisest üldiste huvide kasuks.

IV. Omavalitsuse konstruktsioon peab vastama kohapeal teostatavatele ülesannetele ning kohalikkudele oludele. Vastavalt tähendatud tingimustele peab maaomavalitsus olema kahe astmeline — kas esimene ja teise astme omavalitsusüksuste

või ainult ühe liigi üksuste ja nende liitude näol.

V. Omavalitsuse algüksuse kujundamisel tuleb arvestada, et kujundatav üksus oleks rahvale kättesaadav, ning et omavalitsuse kandejõud vastaks tema ülesannete koormale. Sarnaseks üksuseks oleks vallaomavalitsus, kuna aleviomavalitsusest tuleks vastavalt nende iseloomule kujundada linnaomavalitsuse taolisi eriüksusi.

VI. Omavalitsuse organid (korraldavad ning täidesaatvad) on valitavad ning kollegiaalsed, kuid omavalitsuse algüksuse täidesaatvaks organiks võiks omavalitsuse korraldava organi otsusel olla ka üksik isik (vallavanem).

VII. Omavalitsuse korraldava ja täidesaatva organi vahekorraldus tuleks nii korraldada, et viimane ei oleks korraldava organi lihtne käskudetäitja, vaid et tal oleks võimalus antud ka oma tahet maksma panna. Täidesaatva organi võimupiire tuleb laiendada, neid seaduses äramärkides, kuna volikogud annaks üldjuhtnõuroid ja põhimõtted eelarve kinnitamisega. Korraldava organi koosoleku juhatajaks oleks täidesaatva organi esimees.

VIII. Täidesaatva organi esimehe erioigused tulevad seaduses üleslugeda.

IX. Valijaid tuleks võimalikult vabastada erakondade eestkostmise alt, maksma panes liikuvate nimekirjade süsteemi.

X. Tarbekorral võivad korraldavate organide laialisaatmised ja enne tähtajalised valimised ette võetud saada.

Vallaomavalitsuste ümberkorraldamise kava.

H. RAID.

1) Kollegiaalse vallavalitsuse asendamine üksikvõimulise vallavanemaga. Vallavanema valimine kindluseta, rippuv, vallavolikogusse pääsenud parteiliste voolude ülivõimust ehk sobitustest. Sarnane juhuslikult ametisse sattuv vallavanem ei võiks olla suure isiklike võimuga. Vallavanema valimiseks vajalised mõned tsensuslised nõuded (vanadus). Kaaluda tuleks veneaegist põhimõtet — vallavanem valitakse valijate poolt otse teel.

2) Vallavalitsuse kollegiaalsuse allesjäämine tarvilik tähtsamate küsimuste otsustamiseks (valla majandus, hooldekassa). Lihtsad asjad vallavanema võimupiiri. Ei või olla iga vallavolikogu oma otsustada, kas tema täidesaatev organ

on kollegiaalne ehk ainuvõimne; põhimõtte kindlaksmääraja olgu seadus.

3) Küla vanemad tarvilikud ainult vallavalitsuse käskude täitjatena kohtadel. Nende määraja vallavalitsus. Mis nõunikke või komiteesid kümnikkude juurde veel vaja, kus peaksid sarnased nõukogud omi koosolekuid, kas tuleks ehitama hakata külanõukogude majasid? Tarvilikke nõupidamise koosolekuid võib vallavalitsus kokkukutsuda vallamaija.

4) Vallasekretäri suhtes on ainuke vastuvõetav moodus Riigikogu poolt maksmapandud praegune seadus. Ei ole kuulda olnud, et selle seadusega rohkem

kindlustatud vallasekretärid oleks halvenenud, küll on maavalitsustel andmeid, et sekretäride koosseis ja töö terveneb. Kui sekretäri ametisse paneja ja sellest vallandaja on iga kolme aasta tagant juhusliselt üleskerkiv ainuvõim vallavanema näol, kuidas võiks loota, et suurema haridusega isikud tuleks vallasekretärideks? Keskkooli haridus sekretäridele soovitav, mitte nõuetav; õige on veneaegne põhimõte—parem ettevalmistus — suurem eesõigus valimistel. Erilise ettevalmistuskooli ehk kursuse asutamine vallasekretäride jaoks hädavajalik!

Hariduspoliitika sihtjooned.

Hariduspoliitika sihtjooned.

F. MIKKELSAAR.

1. Algkool tuleb võimalikult täiuseni viia, erilist tähelepanu temale pühendades maal, sest a) tema hoolet on kõige mõjutavam iga, b) ühtluskooli süsteemi juures on algkoolil eriti suur tähtsus: hea algkool teeb kõige tähtsama töö ära noore kodaniku kasvatamises, halb algkool ei tee seda ja paneb pealegi edasipääsu teed kinni, d) linnas on vanemal võimalik algkooli valida, kui mitte muidu, siis erakoolide hulgast; maal see võimalus tavaliselt puudub.

2. Keskk- ja kutsekoolide võrk ei tohi mitte sundida maalapsi linna saatma, mõeldav võiks aga küll olla linna laste maal kasvatamine. Selle põhjuseks on eriti: pedagoogiliselt a) kool peab elule lähedane olema, noore kodaniku kasvatama selle töö sisse, mis teda elus ootab, kätte harjutama kultuurielu ja kultuurilise võitluse selles miljöös (toimimisringis), millesse ta asetuda tahab või asetuma peab; b) linna (eriti suurlinna) kõlblised hädaohud on maa laste suhtes suuremad, sest uudisilm oma huvitavuse tõttu tõmbab suure jõuga enese poole, sidemed, koduga, perega on kauguse (ruumilt ja oludelt) tõttu lõdvad jne.; majandusliselt — on maa laste linnadesse koondamine ülekohtune maa suhtes, sest selle tõttu, a) rändab linna palju kapitaal, mis maal oma rakenduse leida võiks, b) linnas kasvanud noored ei taha hiljem oma tööjõudu maaale tagasi tuua.

3. Üldharidusline keskkool maal andku esijoone's maaale haritud inimesi, teiseks — võimaldagu teaduslise töö kalduvusega

ja võimetega noortele pääsu ülikooli. Neid seisukohti arvestades on ja jääb maa jaoks vastavamaks keskkooli tüübiks põllumajandusgümnaasium, kultuurtehnikagümnaasium, aiamaajandusgümnaasium, tütarlaste majapidamiseharud ja teatud arv humanitaargümnaasiume. Ka õpetajate ettevalmistus peaks sündima eestkätt maal.

4. Kutse- ja täienduskoolidest vajab maa eestkätt põllumajanduslisi, aiamaajanduslisi, karjamajanduslisi, majapidamise, käsitöö, kudumise, kalanduse, linnukasvatuse, puu ja rauatöö koole ja klasse.

5. Hariduspoliitikat peab juhitama võimalikult püsivate kaalutud tendentsidega ja ühest keskkohast.

Hariduspoliitika sihtjooned.

E. ROSENBERG.

1. Arvesse võttes seda, et meie noorsoo rõhuv enamus lõpetab oma koolihariduse algkooliga, on äärmiselt tähtis, et algkool annaks oma õpilastele ümmarguse ja võimalikult avara üldise hariduse. Seda võib teha aga ainult 6. klassiline normaalalgkool. Sellepärast on meie hariduspoliitika esimeseks ülesandeks 6. kl. sundusliku algkooli teostamine, mis seaduses ettenähtud tähtajaks tuleb lõpule viia, kus juures riik koolimajade ehitusfondi summade määramisel omavalitsuste tõsiste tarvidustega arvestama peab.

2. Et muuta algkooli tööd viljakamaks, tuleb koolikohustuse algust kahe aasta võrra edasi lükata ja koolikohustuslikeks arvata lapsed, kes 9 aastat vanaks saanud.

Sellega avaneks algkooli lõpetajaile ka võimalus kohe peale kooli lõpetamist asuda soovitavale elukutsele ettevalmistamisele, kuna see praegu liig noore ea tõttu väga sagedasti võimalik ei ole.

3. Et algkool võiks eriti noorsoo kasvatamise alal edukalt täita oma ülesandeid, peab kooli ja seltskonna vahel valitsema tugev kontakt, mida ei saa mitte olla siis, kui õpetajad muutuvad riigiametnikkudeks. Sellepärast peavad õpetajad olema omavalitsusteenijad ja viimaste kätte tuleb koondada ka õpetajate palkade maksmine, kus juures selleks omavalitsuste sissetulekuid tarviliselt tuleb suurendada maksude ümberkorraldusega.

4. Kuna keskkool meie oludes peab

seisma tegelikule elule võimalikult lähedal, kandma kutselist laadi, siis tuleb nende koolide varustamiseks tarviliste sisseseadetega anda riiklist toetust ühtlastel alustel kutsekoolidega.

5. Kutsekoolide asutamisel tuleb arvestada rahvamajandusliste nõuetega ja tingimustega, mille põhjal tuleb välja töötada üleriikline kutsekoolide võrgukava.

6. Täienduskoolide avamisel tuleb arvestada kohalike nõuetega ja majandusliste eeldustega.

7. Et ära hoida suurt õpetajate üleproduktiooni, tuleb olemasolevaid õpetajate ettevalmistamise asutusi kokku tõmmata tegelikkude nõuete kohaselt.

Omapärane paragrahv.

Mitte ammu oli selle ajakirja veergudel jutt riigitulude kassa korra kohta antud määruse § 8-st. Maaomavalitsuste Liidu juhatus oli sunnitud astuma samme vallavalitsuste huvides, et nad asjatult pikki maksjate nimekirju ei esitaks. Asjal oli tagajärg: nimekirjade nõudmisest loobuti. Vahepeal on kerkinud päevakorrale sama määruse § 41, mille põhjal riigi kinnisvara maksuamet ja maksuinspektorid nõuavad vallavalitsustelt sissetulnud kinnisvara ja tulumaksu Eesti Panga osakonda sissemaksmise tõendusdokumentide ärasaatmist.

Need dokumendid kuuluvad lahutamata alla omavalitsuse, kui iseseisva asutuse raamatupidamise juurde. Dokument on raamatupidamise alus, millele rajatakse terve raamatupidamine. Kellegil, peale kohtuasutuste, pole õigust neid dokumente nõuda oma korraldusse. Ka kohtud on asjaarutamiseks väljaantud dokumendid peale vajaduse möödumist tagastanud vastavale asutusele.

Arvepidamise seaduse järgi peab dokument hoidama tervelt raamatute juures. Kuna seadus ise on seni maksev, jääb arusaamatuks, missuguse seaduse alusel antakse välja seadusega kooskõlatuid määrusi ja nõutakse nende täitmist. Kui seadusest ei ole, pole ülalnimetatud asutusel ka õigust nõuda vallavalitsustelt kõnesolevate dokumentide saatmist, samuti kui vallavalitsusel pole õigust neid saata kellegile, peale kohtuasutuste.

Mitte üksi vastolu seadusega. Seesugune talitusviis tekitaks takistamatut kuritegevuse võimalust. On dokumendid iga kuu 5. päevaks saadetud ära, võib vallavalitsus kirjutada oma kassaraamatusele niisugused väljaminekud riigimaksude saatmise alal, kui tahab. Valla revisjoni komisjonil ja järelvalve asutusel puudub võimalus revideerimiseks, kas maksud on õieti ära saadetud. Ja see on revideerimise tõsisem ala. Revisjoni komisjon ei saa ju igapäev vallamajas istuda ja enne dokumendi ärasaatmist sissekande tõsidust fikseerida.

Tahtmatult kerkib küsimus keelele, milleks on tarvilikud need dokumendid ja aruanded, mis nimetatud määrusega nõutakse vallavalitsustelt kui ka riigiasutustelt? Kas tahetakse sellega väljendada usaldamatust Eesti Panga ja ta osakondade vastu ning püütakse vallavalitsuste ja riigiasutuste kaudu kontrollida Eesti Panka ja ta osakondi, kas ikka tõesti Pank on kuu jooksul niisugusel määral raha vastu võtnud, kui ka raamatud näitavad! Kas sellest pole küllalt, kui Eesti Pank ja ta osakonnad oma raamatute alusel näitavad või annavad aruande, kui palju, missugust ja missuguse asutuse arvel tulusid saadud kuu jooksul? Ehk miks ei jätku teiste asutuste aruannetest nende juurde, vaid veel dokumente nõutakse?

Et alluvad riigiasutused aruannete juures õendavad dokumendid kaasa saadavad, see on arvepidamise korra järele arusaadav.

dav, vallavalitsuste, iseseisvate omavalitsuste üksuste, asetamine § 41 märkusega Otsekooste maksude Peavalitsusele alluvate asutuste hulka, kes oma dokumendid ära peavad saatma, on juba täiesti uskumata samm.

Vallavalitsused on praegu kahe tule vahel: täida määrus, rikud üldkorda, ei täida määrust, ei tea mis oodata on.

Seisukorra lahendamaks peab § 41 vastav kiire muutmine. Omavalitsustelt dokumentide nõudmine tuleb kustutada.

K. V.

Põllumajandusliku raamatupidamise korraldamisest.

Siseministerium saatis 5. okt. s. a. nr. 485 all kõigile maa- ja linnavalitsustele ringkirja põllumajandusliku raamatupidamise kohta. Maavalitsuste Liidu nõukogus tuleb see küsimus läbivaatamisel 9. novembril. Liidu nõukogu võtab asja kohta muidugi seisukoha, ja nende ridade otsustarb ei ole küsimust ette ära otsustada, vaid ääremärkustega küsimusse süvenemist õhutada.

Et küsimus ülestõstetud, on hea. Kui põllumajandusline arvepidamine igal pool korras pole, vaja see korda seada, vaja ka põllumajandusline raamatupidamine ühtlustada. Neis kahes küsimuses lahkarvamisi olla ei saa. Siseministeriumi ringkirjast loeme aga edasi:

„Selline ühise meetodi järgi ühtlane arvestus ühises keskkohas selgitaks erapooletult ka maavalitsuste põllumajandusliste ettevõtete teostamise tulemusi, võimaldaks nende võrdlemise muude põllumajapidamistega ja annaks kindlaid usutavaid andmeid nii iga üksiku arvestatava majapidamise kui ka kogu meie põllumajanduse edukuse jälgimiseks ja arendamises tulevikus. Sellepärast Siseministerium soovib kõigile maavalitsustele anda oma põllumajandusliste ettevõtete, nagu laste- ja vanade kodude, põllumajanduslike koolide jne. põllumajapidamiste arvestused põllumajandusliku raamatupidamise talituse teostada...“

Minu poolt arvatud „erapooletult“ ja „usutavaid“ sunnib küsima, kas siis omavalitsustes erapooletult raamatuid ei peeta ja miks ühe asutuse poolt peetavad raamatud usutavamad on kui teise poolt, et põhjust on soovitada raamatuid, teatud keskohta koondada. Kui isegi põllumajanduslike koolide põllumajap. arvestused väljaspool toimetada tulevad, kui kool ise

sellega hakkama ei saa, mida seal siis õpilastele põllum. raamatuid alal õpetada saab?

Need on esimesed silmatorkavad küsimused. Kui aga läbilugeda ringkirja juurde lisatud põllumajandl. raamatuid, korralduskava, siis tõuseb selle erapooletu ja usutava raamatuid. kohta rida küsimusi.

Kui on olemas ühine arvestuse kava, miks ei või neid sissekandeid, mis Raamatupidamise talituse ülesandes ette nähtud, maa- või linnavalitsuse raamatupidaja ära teha — ilma ettenähtud 150—200 krooni tasuta? Oskusest ei saaks puudu tulla. Aega kuu kokkuvõtete läbikanne suuremat ei nõua. See töö on ka praegu nende käes.

Teiseks, kuidas saavad need maa- ja linnavalitsuse liikmed, kellele alluvad põllumajapidamised, oma kohuseid täita nende valitsemise alal, kui nad majapid. andmeid ja tulemusi näevad alles aasta möödumisel?

Kolmandamaks, kas ühises keskkohas raamatupidamine teeb asjaajamise põllumajapidamistes sedavõrd usutavaks, et seda revisjoni komisjonil pole vaja revideerida, või peavad revisjoni komisjonid Võrust või Pärnust selleks otstarbeks ka Tallinna sõitma?

Neljandaks, ei aitaks ka see, sest Raamatup. talituse raamatup. viis näeb ette, et pearaamat peetakse aasta- pearaamatuna, s. o. ta koostakse alles aasta lõpul.

Need neli asjaolu sunnivad küsima, kas see üldse seadusemõistega kooskõlas on, kui omavalitsuste majapidamised vastutavate tegelaste valitsemise alt andmete võraste kätte saatmisega vabastakse, kui raamatupidamine iga kuu andmeid ei anna ja kas selle tagajärjel Siseministeriumilt soovitud põllumaj. arvestust ühises keskkohas toimetada lasta, üldse teostada saab.

Proportsionaalse valimise viisi vastu.

Parlamentide-vahelise koosoleku seisukohtadest.

Meil on omavalitsustegelaste algatusel aastate eest juba häält tõstetud praegu meil maksva proportsionaalse valimisviisi vastu, mis isikult iga tähtsuse võtab ja võimu erakonna kätte annab. See valimisviis on modernsem ja maksmas paljudes uutes ehk uuendatud riikides. Mis sellest valimisviisist mujal arvatakse, ei ole tähtsuse ta kuulda. Kuidas prantslased teda hindasid, ütleb kõige paremine see, et Prantsmaal ta äramuudeti ja viimased parlamendi valimised juba uue korra järele peeti. Parlamentide-vahelistel koosolekutel Berliinis, kus parlamentarismi kriis päevakorras oli, näidati selle kriisi põhjusena just proportsionaalse valimisviisi peale. Peakõneleja selle küsimuse üle Dr. K. J. Wirth soovitas kindla ja kestva enamuse loomiseks parlamendis maksma panna sarnast valimisviisi, nagu on Inglismaal. Seda valimisviisi on palju laidetud, sest ta ei hooli vähemustest. Tema annab saadikukoha sellele, kes saab valimiskonnas kõige rohkem häält, olgu ka ainult alla poole. See valimisõigus on hoolimatu vähemuste vastu, aga ta hea külg on, et ta võimaldab ühise tugeva parlamendi-enamuse.

Wirth soovitas proportsionaalse valimisõiguse kõrvaleheitmist, sest see killustab parlamendi ja teeb tema töövõimetuks.

Teised kõnelejad lisasid sellele omalt poolt juurde, et vaevalt on mõeldav päris eeskujulik valimisõigus. Ikka nurisetakse temaga, ikka püütakse teda parandada, sagedasti juba mõne ainukese aasta järel. Ja palju kümneid aastaid ei pea valimisviis naljalt vastu. Kahjuks on meil proportsionaalsed valimised põhiseadusesse pandud, nii et neid ei ole kerge kaotada. Naiivne usk, et leitud on juba täiuse tipp, on viinud eksiteele meie põhiseaduse valmistajad, ja meie kannatame nüüd selle pärast. Aga ka põhiseadus ei jää igavesti, ka teda parandatakse kord ja siis on aeg sealt kustutada valimisviisi kohta käivaid sõnu.

Aga parandada võime meie oma valimis-seadust juba enne, kui me ainult jätame ka maksma proportsionalismi. Parandama peamegi teda, sest nüüdne seadus on niisugune, et rahval on ainult õigus valida erakonda, kuna see oma poolt valib saadikuid. Kodanikud tahavad oma saadikuid ise valida ja ei taha seda sugugi jätta erakondade asjaks, kellega nende suurel enamusel ei ole vähematki ühendust ja kelle vastu neil puudub iga usaldus. Raske eksitus on see olnud, kui kõik võim on antud erakondade kätte. Need mängivad nüüd osa, nagu endistel aegadel Saksamaal vürstid, tülitsevad üksteisega, püüdes suurendada oma võimu teiste kulul, ja ei hooli palju riigi huvidest.

Kodanikkude ülesanne on tööd teha erakondade võimu piiramiseks. Seks võiksid kaasa aidata sagedad rahvahääletused, nagu neid ka dr. Wirth soovitas. Nemad avaldaksid rahva tahet kaugelt paremini, kui valimised, nagu neid meil nüüd peetakse. Keda võiksid kodanikud vastutusele võtta, kui peaaegu kõik erakonnad valitsusest on osa võtnud ja koalitsiooni liikmed on olnud? Kui nad ka halvasti on teinud oma töö, ei ole ometi olemas teisi, keda võidakse valida nende asemele. Iseasi oleks, kui oleks tegemist ühise kindla enamuserakonnaga ja ühise vastasrinnaga, nagu need enne olid Inglismaal. Siis teadis valitsuse enamuse, et kui ta riiki juhib halvasti, ta võib läbi kukkuda valimistel mitu korda järgimööda, ja püüdis sellepärast teha, mis võimalik, et rahuldada valijate enamust.

Parlamentide-vahelistel koosolekutel Berliinis avaldatud mõtted julgustavad, loodetavasti, ka meie, Eesti, valimisviisi muutmise eeltöid julgemalt ja põhjalikumalt tegema. Muutes riigikogu valimisviisi, muudetakse muidugi ka omavalitsusvalimisviis — omavalitsuste tervendamiseks.

E. Maaomaval. Liidu ja omavalitsuste tegevus.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatuse koosolek 11. novembril.

Läbiarutatud 10-nest päevakorra punktist olid esikohal

kongressiga seotud küsimused ja referaatide teesiste läbivaatamine, mis mitu tundi omale nõuavad.

Õppe jõudude tasudeseaduse eelnõu

läbivaatamiseks otsustatakse liidu nõukogu poolt valitud komisjon 16. okt. kokkukutsuda.

Jõuvankrite seaduse eelnõuga ja selle läbivaatamise käiguga Riigikogu vastavas komisjonis tutvunedes, soovitakse Liidu esitajal seaduse arenemist komisjonis võetud suunas toetada. Bensiini seaduse eelnõu leiab pooldamist, nimelt selle eelnõu esimene ja viimane paragrahvid, mis omavalitsusi puudutavad.

Lõbustus-, tulumaksu- ja jahipidamise seaduste

(Valga Maavalitsuse teade) muutmise kavatsusi arvesse võttes, mis kõik omavalitsuste tulused vähendavad, otsustakse, silmaspidades, et omavalitsuste tulused hilisemad seadused juba tuntavalt vähendanud on, nagu alkohooliliste jookide müügi seadus, Riigivanemale, Raha- ja Siseministritele märgukiri saata, milles seisukorra tõsiduse peale tähelepanu juhtida ja paluda, et ühel ajal tulude vähendamisega seaduse eelnõud esitatakse, mis vastavalt uued tulud kindlustaks.

Liitude vahelise Komitee

ettepanekut 25. sept. s. a. ära kuulates, otsustatakse komitee liikmete arvu suurendamine 4. pealt 6 peale heaks kiita, vastav ettepanek kodukorra muutmiseks Liidu nõukogule teha ja kolmandaks esindajaks Maaomaval. Liidu poolt komiteesse valida Liidu sekretär H. Avikson.

Perekonnaseisu ameti kantselei markide

skizzedega tutvunedes, mis hra Rosenstrauchi poolt valmistatud, valitakse nendest vastav välja ja otsustatakse tellida lõplik joonistus, 25 sendilised rohelised ning 50 sendilised lillad.

Liidu lähem nõukogu koosolek otsustatakse kongressi eelpäeval, 9 novembril Tallinnas kokkukutsuda kella 12-ks lõuna. Päevakorda võetakse:

1. Avamine ja juhatuse valimine.
2. Välismaade omavalitsuste korraldus — J. Jans'i ülevaade.
3. Omavalitsuste põllumajandusliste ettevõtete raamatupidamine — referent A. Eslas.
4. Õppejõudude tasude seaduse eelnõu, — komisjoni ettepanek.

5. Maavalitsuste tegevuse ühtlustamise kava.
6. Maanteede seaduse elluviimise küsimus:
 - a) Maanteede kapitali eelarve ja
 - b) Teede ala personaal, — referent J. Sõnajalg.
7. Liitude vahelise komitee kodukorra muutmise.

Liitude vaheline komitee

oma koosolekul 11. oktoobril kinnitas kongressi päevakorra, võttis vastu lõpukujul kongressi kodukorra, vaatas läbi üldkoosoleku referaatide põhimõtted ja tegi rea otsuseid kongressi korraldustööde alal.

Teiseks annab H. Neuhaus ülevaate otsekoheste maksude läbivaatamise ja kodiitseerimise komisjoni nõupidamise üle, kui täh. komisjoni liige. Kontakti pidamine komisjoni liikmel H. Neuhausil liitudega peetakse väga soovitavaks. Omavalitsustelt mitmesuguste seaduste eelnõudega maksude äravõtmise puhul otsustakse H. Aviksoni ettepanekul ühiselt märgukiri esitada nõudes, et ühel ajal tulude vähendamise tulused vastavalt teisel alal juurde antaks, nii et kogusummas omavalitsused tulused ei kaotaks, kellel neid nii kui nii kõigi kohustuste jaoks ei jätku.

Omavalitsuste liitude ühine märgukiri.

E. Maaomavalitsuste Liit ja E. Linnade Liit saatsid 12. oktoobril Riigivanemale ja Raha- ning Siseministritele järgmise märgukirja:

Asjaolu, et päevakorrale on tõusnud korraga mitu seaduse eelnõu ehk kavatsust, mis omavalitsuste tulude vähenemise peale on sihitud, nagu seda on lõbustusmaksu, jõuvankrite ja tulumaksu seaduse muutmise, riigi linna kinnisvaramaksu uuendamise ja, kuuldavasti ka jahipidamise seaduse muutmise kavatsus, millised muudatused ühtki omavalitsuste liiki puudutamata ei jäta, et piiritustshekkide asemaksu käesoleval aastal saadud ei ole, alkohooliste jookide seadus suuri trahterimaksu alandamisi ennustab, sest omavalitsused on trahterimaksu näol maal juba miljoneid sente kaotanud tagajärjel, et Aktsiisi Peavalitsus avab joogikohte omal algatusel, mille pealt omavalitsused maksu ei saa (ühes maakonnas on näit. nelja maavalitsuse teada oleva asutuse kõrva avatud ilma maavalitsust teadustamata 36

joogikohta), -- sunnib Eesti Linnade Liitu ja Eesti Maaomavalitsuste Liitu Teie tähelepanu, Härra Riigivanem/Minister, nende kavatsuste elluviimise tagajärgede peale juhtima.

Omavalitsuste tulud on nii kui nii piiratud olnud selleks, et omi sunduslikke kohustusi täita. Need tõusevad alata, selle tagajärjel ka laenu, nagu omavalitsuste aruanded tõendavad, ja seda uute seadustega peale pandud kohustuste tõttu. Terve rida ülesandeid, näit. hoolekande alal, seisavad rahapuudusel üldse teostamata. Uusi tuluallikaid ei ole selle juures peale 1920. a. linnadele ega maadele leitud, küll on 1921. a. maksusel olnud lisatulumaks ära jäänud. Selle seisukorra juures mitme kavaga korraga väljatulemine, mis oma ülesandeks seavad omavalitsuste tulusid vähendada, ilma et samal ajal äravõetavate tulude asetamise kavast midagi kuulda oleks, võib ainult üht otstarbet tabada — omavalitsuste tegevust paraliiserida.

Praegune Vabariigi Valitsus oma deklaratsioonis kriipsutas alla omavalitsuste sissetulekute kindlustamise vajadust. Et praegu päevakorral olevad eelnõud selle deklaratsiooni lausele risti vastu käivad, ongi liitudel julgust selle vastolu peale Teie tähelepanu pöörata.

Pidades maksude korraldamist täiesti keskvalitsuse ja seadusandlise kogu asjaks, ei taha omavalitsuste liidud sugugi ühe ehk teise maksu kaotamise või vähendamise vastu vaielda, kuigi näit. omavalitsuste aruanded lõbustusmaksu omavalitsustelt äravõtmise motiivi täiel määral ümberlukkavad, näidates, et lõbustusmaksust ei ole jätkunud omavalitsuste kultuuriliste kulude katteks, koolide kulusid arvesse mitte võttes, et need mitmel pool mitmekordselt ületavad lõbustusmaksu, — kui mittesündsaks peetavad maksud ehk nende vähendamine teiste õiglasemate maksudega asetaks e. Ühel ajal maksude vähendamise kavadega päevakorrale tõusnud omavalitsuste kulude riigi kanda võtmise tendentsi, mis läbiviidud avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse eelnõus, ei saa omavalitsused õigeks seisukorra lahendamise teeks pidada, vaid omavalitsuste kohuste täitmiseks peavad neil vastavad tulud olema, mispärast, tugeles Vabariigi Valitsuse eelpool nimetatud deklaratsiooni osale, Eesti Linnade Liit ja Eesti Maaomavalitsuste Liit paluvad Teid, Härra Riigivanem/Minister, oma mõju-

võimu selleks tarvitada, et ühel ajal omavalitsuste tulude vähendamise seaduste eelnõudega saaks välja töötatud eelnõud, mis omavalitsuste tulud nende kulude kõrgusesse tõstaksid.

Õppejõudude tasude seaduse eelnõu kohta seisukoha võtmine.

E Maaomaval. Liidu nõukogu poolt Kuresaeres valitud komisjon koosseisus E. Rosenberg, I. Gefria, A. Ehrmann ja A. Vainola oma koosolekul 16. okt. s. a., kuigi komisjoni ülesandeks oli eelnõu jaoks põhimõtteid ülesseada, võttis oma ülesandeks Haridusministri poolt Vabariigi Valitsusele esitatud eelnõu kohta seisukohta võtta, sest vahapeal oli seaduse eelnõu juba valminud.

Äramärkides tõsiasi, et eelnõus on väljendust leidnud kaks Liidu poolt ülestõtetud põhimõtet — lisatundide ärajätmine ja palgamaksmine koha järele, vähem rõhku pannes haridust tõendavale dokumendile, leidis komisjon, et tundide jaotamise küsimus ei ole siiski seaduse eelnõus tarviliselt väljendatud ja palgaastmetes tuleks, tööd õiglaselt hinnates, parandusi teha. Nimelt:

§ 5. eelnõus näeb ette, et algkoolis, kus 6 või enam klassi komplekti, on juhataja palk kahe astme võrra õpetaja palgast kõrgem. Maal on suurem hulk kuueklassilisi kooli 3 ja 4 klassi komplektiga. Nende juhatajad saaksid seega vähem palka, kuigi koolijuhatamine ja korraldustööd vähemad ei ole 6 klassi komplektiga 6 kl. koolis. Sellepärast leidis komisjon õige olema, kui selles par. „klassi komplekt“ asemel lugeda „klassi“, s. o. kõik kuueklassil. koolide juhatajad on õigustatud ühevõrra palka saama vastavalt hariduse ja praktika aastatele.

§ 11, mis Petserimaal ja Narvatagustes valgades Eesti keeles töötavatele õppejõududele 10 prots. palgalisa ette näeb, leiti üleaarne olema praegusel ajal.

§ 12-le leiti selle asemel tarviline olema juurde võtta teine pool, mis lubab Haridusministeeriumi koolijuhatajaid ja õpetajaid eriliste pedagoogiliste teenete eest kõrgemasse palgaastmesse tõsta, sest praeguse korra juures hävitakse tahe ja hool eeskujulikult töötada, kus keski seda hinnata ei saa.

§ 13 näeb linna algkoolides lisatundidena ette võrkeele tunnid. Millised motiivid selleks on olnud, pole teada, kuid komisjon seab selle juures küsimuse üles, kas

ei ole paremate õppejõudude saamise otsarbel rohkem põhjendatud kunsti ained, nagu laulmine ja joonistamine lisatundideks arvata.

Seesama § 13 jätab õppejõudude jagada kasvatustöö ja õppetunnid. Et õppetunde, arvesse võttes aineid, vaevalt korda läheb ühetasaselt õppejõudude vahel ära jagada, mispärast kokkuleppimused ette näha, seaduse eelnõu selle lahendamist aga ette ei näe, leiab komisjon tarviliku olema seda par. täiendada märkusega, et kokkuleppe puudusel otsustab küsimuse koolivalitsus. Seesama maksaks ka § 15 kohta.

§ 19 loeb üles mitu tundi koolijuhataja normaal arvust vähem annab. Kui palju algkoolides normaaltundide arv on, seda seadus üldse ei ütle. Seisukorra lahendamiseks tuleks sellele paragrahvile juurde võtta osa, et algkooli juhatajate tundide arvu kindlaks määramisel tuleb normaal tundide arvuks võtta selle kooli õpetajate tundide keskmine arv. Seesama täiendus on tarvilik ka § 20.

Et § 21 vastupidiseid mõtteid § 13-le väljalugema ei meelitaks, tuleks selle juurde lisada, et see on maaalgkoolide kohta maksev ainult usuõpetuse tundide kohta.

§ 24 näeb muu seas ette, et internaadiga ühenduses oleva töö eest saavad õppejõud tasu kooli ülevalpidaja poolt määratud normi järele. Et kõigis koolides internaat ei ole, ei saa eritasu ära jätta, et see aga ühtlasem oleks, leitakse soovitam olema, kui normid määraks maavalitsus.

Selle paragrahvi lõpp, mis kooliülevalpidajal lubab muid eritasusid maksta, on üleaarne.

§ 26, koolijuhataja korraldusel antud asetäite tundide eest tasumaksimine õppejõu põhjendatud puudumise puhul, leitakse suurte kulude tegemise võimaldajana, mispärast seda muuta tuleks nii, et need tunnid tasutakse siis, kui nad koolivalitsuse poolt lubatud.

Jõudes paragrahvideni, mis räägivad palgamaksjatest asutustest ja nende maksta olevatest palga osadest leiab komisjon, et § 28 läbiviidud põhimõtte, et riik maksab rahapalga, on õnnetu katse omavalitsuste rahalist seisukorda parandada. Selle parandamine peab jääma maksuseaduste ülesandeks.

Uus avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduses tuleb eestkätt täiesti uuele alusele seada palga maksja asutuse küsimus, sest praegune kord, kus algkoolide õpetajad saa-

vad palka kolmelt asutuselt, ei ole oluliselt millegiga põhjendatud ning osutub äärmiselt keeruliseks ja kulukaks. Tuleb maksma panna põhimõtte, et iga õpetaja saab palga kooli ülevalpidajalt, s. o. algkooli õpetaja valla-, alevi- või linnavalitsuselt. Loomulikult tuleb uue seaduse maksmapanemisega ühtlasi vastavatele omavalitsustele tarvilikud sissetulekud kindlustada muudatustega maksude korralduses.

Selle põhimõtte maksmapanemisel jääks asjata kantselei töö, krediteid nõudmine ja valdade tülikas raha järele käimine ära. Et aga tulude korraldamine valdade vahel pikemat aega nõuab, tuleks üleminekuaajaks valla- ja alevite palgamaksimine maavalitsuste ülesandeks jätta.

§ 28 ülesloetud riigi poolt maksetav palga osa 90% jätab § 32 ettenähtud korteri valdades ja alevites nähtavasti 10% alla; kuigi seda otse öeldud ei ole. Mujal, kus riik 80% õp. palgast maksab ja korteri eest õp. tagasi tuleb maksta mitte üle 10%, tekitab see edasi-tagasi arvestamine asjatut tööd, mispärast komisjon leiab, et § 28 peaks väljendama, et rahapalga (ilma protsentideta) maksab linnas linnavalitsus, valdades ja alevites maavalitsus, kuna § 32 ütleks, et peale raha palga saavad õppejõud kooli ülevalpidajalt prii korteri, kütte ja valgustusega. Kui selle tagajärjel prii korteri saajate palk teistest kõrgemale tõuseks, tuleks nende raha palga norme vastavalt vähendada.

Kooskõlas § 28 põhimõtte muutmisega, tuleks ka lisatundide (§ 29), asetäite tundide (§ 31), perekonna abiraha (§ 35) ja arstiabi (§ 37) maksimine muuta, need vastavate omaval. ülesandeks jättes. Isegi siis, kui § 28 jätta eelnõus ettenähtud kujusse, on arvata, et arstiabi summade väljamaksimine ministriumini kaudu sünnitab suuri raskusi.

§ 38 näeb ette, et õppejõud saavad ametisõitudel sõidu- ja päevaraha riigiteenijatega ühistel alustel. Selle asemel tuleks need rahad maksta kooli ülevalpidaja asutuse teiste teenijatega ühistel alustel, nagu sellesama paragrahvi teine pool tagavara õpetajate sõidu- ja päevarahad maavalitsuste teiste teenijate omadega ühtlustab.

Märgukiri teede ja sildade ehituse poliitseilise järelvalve asjus.

19. okt. esitas E. Maaomaval. Liidu juhatuse märgukirja Sise- ja Teedeministritele, paludes lõpetada olukorda, kus prefektid

tehnilist järevalvet teede ja sildade ehituse alal teostavad ja võimatuid ettekirjutusi sel alal maavalitsustele teevad, hoolimata sellest, et maanteede seadus selles asjus järevalve Teedeministeeriumi kätte annab.

Avalik matmispaik.

Venevere vallavolikogu otsustas avaliku matmispaiga asutamiseks luba paluda. Selleks otstarbeks on Villem Biltse lubanud kinkida oma talumaast 400 ruutsülda maad.

Äraootaval seisukohal.

Saksi, Salla, Voka ja Illuka vallavolikogud on otsustanud valida liidu liikmeks astumisega äraootavale seisukohale jääda.

Valla hoone seltsidele.

Jõhvi vallavolikogu otsustas kinkida Puru Muusika Seltsile ja Alutaguse Vabahtliku Tuletõrje Ühingule endise Puru magasiada hoone ühes maaalaga 7599 □ meetrit.

Endine härrastemaja koolimajaks.

Põlgaste vald tahab omandada riigilt Põlgaste asunduses asuvat end härrastemaja kooli jaoks.

Samaks otstarbeks soovib Viitina vald kasutada end. Viitina mõisa härrastemaja telliskivi varemeid

Koiola vald omandab koolimaja.

Vallavolikogu otsustas omandada Võru maavalitsuselt Põlva end. kihelkonna koolimaja valla algkooli jaoks. Ostuhinnaks on kokkuleppel 8500 krooni määratud.

Vallavolikogud ei poolda maavolikogu määrust.

Niisamasugune lugu kui Saaremaal, kordub ka Võrumaal. Võru maavolikogu poolt 1. juulist s. a. maksmapandud vallaametnikkude palga alammäärade määrus ei leia heatahtlist täitmist. Sel ajal kui ühed volikogud määrusekohaselt palkasid tõstsid, on teised asja kohta eitava otsuse teinud, millised otsused protestitud. Üks vallavolikogu on isegi otsustanud keskvalitsuse poole pöörata määruse tühistamiseks.

Vabad kohad.

Kulje vallavalitsus Petserimaal vajab põhjalikult venekeelt valdajat vallasekretäri. Valimine 4. nov.

Riigikohtu seletused.

Kas kodakondsuseta isikud, kellel on Eesti Politsei Peavalitsuse poolt välja antud niinimetatud Nanseni passid, tuleb lugeda väljamaalasteks?

Vastus jaatav.

Vabariigi Valitsuse määruses 2. dets. 1921 a. vabariigi piirides viibivate välismaalaste kohta (R. T. Nr. 114 — 1921 a.) nimetatakse kodakondsuseta isikuid, või isikuid, kellel puudub võimalus rahvusliku passi muretsemiseks ja keda varustatakse Eesti ametiasustusete poolt ajutiste isikutunnistustega, otsekohe välismaalasteks. Genfis 3.—5. juuli 1922 a. Nanseni poolt kokkukutsutud valitsuste konverentsil vastuvõetud korraldustes vene emigrantide varustamise kohta isikutunnistustega (certificat d'identité) ei ole samuti sugugi ette nähtud, et kokkulepitud kuju järele isikutunnistustega varustatud vene emigrandid muutuvad selle riigi kodanikkudeks, kelle ametiasutuste poolt neile tunnistused välja an-

takse. Ümberpöörduvalt neis kokkulepetes on muu seas ettenähtud, et isikutunnistuste väljaandmine konverentsi poolt vastuvõetud kujul vene emigrantidele ei vabasta viimaseid alluvusest seadustele ja politsei määrustele, mis väljamaalaste kohta maksvuselt on maksvates riikides. Kõik isikud, kes ei kuulu Eesti kodakondsusesse, kuuluvad Eestis maksvate seaduste järele välismaalaste mõiste alla.

(R. Adm. osak. t. nr. 603^{II}/604^{II}—1927 a. „Õigus“.

Talumaade tükeldamise alammäärade muutmise seadus (R. T. Nr. 105/108 — 1925 a.) ja kroonuvalla talud.

Ülalnimetatud seadus kaotas ära Liivi talurahva sead. §§ 114 ja 223. ettenähtud kohasuuruse alammäärad neis juhtumeis, kui maade peal asuvad väikekohapidajad selle seaduse maksmahakkamiseni kasuta-

sid tegelikult nende käes olevaid kohti ja omandavad neid kas ostu teel või muul viisil, kusjuures kuni 1. jaanuarini 1927 a. nende kohtade kinnistamiseks ettepeandavad lepingud olid vabad igasugusest tempel-, kinnitus- ja kantselei maksust. Seda seadust hakati kohaldama ka endistest kroonumõisatest lahutatud talude tükeldamise suhtes. Eriti vabastati kuni 1. jaanuarini 1927 a. kroonuvalla taludest väljeraldavate maatükkide kohta käivad dokumendid maksust ja lõivust. Riigikohus leiab, et see toimetust viis õige ei olnud kroonuvalla talude suhtes. Kroonuvalla

talude kohta ei maksnud meil Liivi talurahva sead. §§ 114 ja 223 äratähendatud alammäärad. Seal ei olnud taalrite hinnet üldse olemaski. Kroonuvalla talusid võis ja võib neil põhjustel vabalt tükeldada, uute tükkide suurusest rippumata. Neil põhjustel ei või käia kroonuvalla talude kohta ei tükeldamise alammäär, ei nende muutumised, veel vähem aga kinnitus- ja tempelmaksust vabastamine tükeldamise juures.

(Riigikohtu tsiv. osak. t. nr. 987—1927 a.)
„Õigus“.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 50. Kaitseväelaste suvitusmaksu kohta.

Kas on alevivalitsusel õigus suvituskoha puhkusele sõitnud kaitseväelastelt suvitusmaksu nõuda ja kas võib suvitusmaksu nõuda ka nendelt kaitseväelastelt, kes arstilise komisjoni poolt suvituskoha tervist parandama on lubatud? Emsa.

Vastus:

On õigustatud. Kaitseväe teenistuse seaduse („Riigi Teataja“ nr 43—1926 a. sead. nr. 79) § 35 on alalises kaitseväes teenivad kaitseväelased vabastatud ainult omavalitsuse heaks võetavast isikumaksust. Muid erandeid aga ei tunne ei kaitseväeteenistuse seadus ega aleviseadus.

Küsimus Nr. 51. Maaomavalitsuste Liidu nõukogu liikmete arvu suurendamise kohta.

Liidu nõukogu võttis tänavu kevade Liidu põhikirja muudatuse ette sellel otstarbel, et valdade esitajate hulka Liidu nõukogus suurendada. Miks ei ole seni veel täiendavaid valimisi nõukokku korraldatud? Vallavanem

Vastus:

Liidu põhikirja muutmine vajab Vabariigi Valitsuse kinnitamist. Muudetud põhikirja on mitme

kuu eest juba Siseministeeriumile saadetud, esitamiseks Vabariigi Valitsusele, kuid seni ei ole küsimus veel päevakorda võetud. Enne seda, kui põhikirja muudatus Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud, ei saa Liit täiendavate valimiste toimetamist korraldada.

Küsimus Nr. 52. Mittekassalise sissekandest kassaraamatusse.

Kas on ühes eeskujus toodud näide õige, kus E. P. vastuvõetud riigi maks, millest riigi, maavalitsuse ja valla osad kohe nende arvele kantud, valla kassaraamatusse sissetulekusse ja väljaminekusse kantud? H. K.

Vastus:

Iga sissekanne peab kõige pealt juriidiliselt õige olema. Kui ei ole valla kassasse rahas midagi sissetulnud, ei tohi seda ka kassaraamatusse sissekanda, samuti ei saa olemata raha väljamaksmist kassaraamatusse kanda. Nende sissekannete tegemiseks ei ole dokumenti olemas. Kui tehakse sissetuleku dok., siis ei ole see vale, kassa väljamineku dokumenti siin üldse ei ole võimalik saada. Sellepärast on sarnane näide läiesti vale. See operatsioon tuleb kui memoriaal oper. memoriaali kaudu läbikanda.

Kirjandusest.

Soome ajakiri Eesti maaomavalitsusest.

Soome Maakogukondade Liidu häälkandjas „Maalaiskunta“ Nr. Nr. 14 ja 15. ilmus Eesti Maaomavalitsuste Liidu sekretäri ja „Maaomavalitsuse“ toimetaja H. Aviksoni sulest pikem kirjeldus Eesti maaomavalitsuse kohta. Kirjelduses käsitakse järgmisi küsimusi:

1. Omavalitsuste arenemine Eestis ja selle praegune konstruktsioon.

2. Esituskogude valimine,

3. Omavalitsuste kompetents,
4. Esituskogud ja valitsused,
5. Järeல்valve,
6. Maksud,
7. Rahaline seisukord,
8. Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Kuulutakse maksvusetaks:

1. Jakob Jüri p. Nurme hobusepass, väljaantud Võlla vallavalitsusest 10. novembril 1924 a. Nr. 83 all Jaan Padumetsa nimele.